

Ове, 2019. године навршава се 800 година од стварања самосталне (аутокефалне) Српске православне цркве.

Овде ће бити речи о историји и предању о Сави Немањићу, утемељивачу те Цркве, зачетнику српске књижевности и просвете и зачетнику српског права, што је нама на овом месту посебно важно.

Говорити о Сави Немањићу значи говорити о подвигу духа, у коме има много општељудског и вечног.

Сава Немањић је остварио у српској средини оно што су учинили Фрањо Асишки, Тома Аквински, Ђото и Данте, за европску ренесансу XIII и XIV века, чији је и Србија била део.

Можемо замислити, колико је велико и храбро, али и опасно и застрашујуће започињати нешто што раније није постојало. Како из ништа направити нешто, и да то нешто постане велико и вечно, ако је ишта вечно на овом трошном и пролазном свету.

Живот Растка Немањића познат је захваљујући бројним изворима. Рођен је око 1175. године, као најмлађе дете великог жупана Стефана Немање и Ане. Око 1191. године напустио је положај управника хумске области (то је област данашње Источне Херцеговине у Републици Српској) и отишао на Свету Гору, у Грчку. Закалуђерио се у руском манастиру Пантелејмону. Потом је прешао у грчки манастир Ватопед. Световно име Растко је заменио духовним именом Сава, по Сави јерусалимском, и почео да живи аскетским начином живота.

Аскетски начин живота, је далек савременом човеку. Нашим временом, и нама, владају друге идеје водиље. Али, аскетски начин живота није ишжезао, и ужива неко дубоко поштовање свакога од нас, независно од нашег односа према религији.

Савин отац Стефан Немања, у монаштву Симеон, долази на Свету Гору новембра 1197. године. Они заједно подижу манастир Хиландар. Монах Сава 1203. године добија чин архимандрита.

После крвавог грађанског рата који су крајем 1205. или почетком 1206. године водили двојица његове старије браће, Вукан и Стефан, Сава доноси очево тело, да почива у Србији.

Залагањем Саве Немањића подигнуте су многе црквене грађевине.

Године 1219. отишао је у Никеју, у посету византијском цару и цариградском патријарху, када је на Савину молбу и уз њихову сагласност Српска црква добила самосталност (аутокефалност), а Сава постављен за првог српског архиепископа.

Столовао је у Жичи, као седишту архиепископије, и помагао брату краљу Стефану Првовенчаном у управљању државом. Године 1233. напушта положај архиепископа и креће на још једно, дуго ходочашће у Свете Земље. На путу за отаџбину, у Бугарској, у Трнову, је изненада, после краће болести, умро на данашњи дан, 27. јануара 1235. године.

Његово тело је синовац краљ Владислав пренео у Србију, вероватно 1237, и сахранио га у манастиру Милешеви. Османске власти су спалиле Савино тело 1594. године, у Београду на Врачару.

Поред рада на организовању Српске цркве и државе, за њега се везује и почетак српске књижевности и српске просвете.

Оно што је нама на овом месту посебно важно, са Савом Немањићем је отпочео развој српског права.

Сада ћу рећи нешто више о његовом раду на развоју српског права.

Сава Немањић је учествовао у изради Хиландарке и Жичке повеље, Карејском, Хиландарском и Студеничком типиксу. Овде посебно треба истаћи да је Сава Немањић био творац првог српског номоканона коме је дао име Законоправило.

Номоканони су били зборници црквеног и грађанског права у Византији. У њима су били прикупљени и по извесном систему изложени царски закони (номои) и црквени прописи (канони), као и тумачења угледних правника.

Номоканон је у српској средини настао, после добијања аутокефалности, 1219. или 1220. године. Његов творац је, дакле, био први српски архиепископ Сава Немањић, који му је дао име Законоправило.

Архиепископ Сава, аутор Законоправила користио је грађу из канонских зборника: Номоканона у 50 наслова, Номоканона у 14 наслова, тумачења канониста из XII века Аристина и Зонаре итд. Осим тога, користио је и превод Прохирона цара Василија I, који је био зборник кривичног, грађанског и процесног византијског права.

Наведеном грађом аутор Законоправила је располагао самостално, слободно и на стваралачки начин.

Циљ Законоправила је био да осигура самосталан положај српске цркве која је тек настала. Због тога је тај зборник утемељен на принципу сагласја: у односима између цркве и државе као равноправних партнера, и у односима међу православним црквама.

Иако историјат настанка Законоправила није потпуно разјашњен, имајући у виду циљеве и садржину Законоправила, може се несумњиво рећи да оно представља самосталну српску редакцију византијских црквених и законских прописа за потребе аутокефалне српске цркве у независној српској држави.

Оригинал Законоправила Светог Саве није сачуван, а најстарији препис је Иловички из 1262. године. Осим Иловичког преписа, познато је још 11 српских преписа Номоканона.

Законоправило је било извор црквеног и световног права до краја постојања средњовековне српске државе.

Законоправило је било извор права и касније у време туђинске (османске, хабзбуршке, млетачке) власти у оквиру аутономних надлежности Српске цркве.

Законоправило је још у XIII веку преко Бугарске dospело у Русију и добило значај важећег црквеног и грађанског законика у целом православном свету. У Русији је оно названо Крмчија (крманошка књига) – књига која управља животом верујућег (као што крма-кормило управља лађом). У Русији се од 1653. појављују штампане верзије Крмчије (Законоправила), које потискују рукописне Крмчије и постају званичан извор црквеног

права код православних Словена и то остају до данас. (На заседању Светог архијерејског сабора 1939. године донета је одлука да Законоправило важи као позитивно право Српске православне цркве.)

Дакле, по проглашењу краљевине и архиепископије у XIII веку заслугом његовог зачетника Саве Немањића, настао је правни поредак у облику у коме је постојао до пропасти српске средњовековне државе, а чије су бројне установе наставиле да живе вековима, и да се у складу са променама у друштву развијају до данашњих дана.

Срећна школска слава – Свети Сава!